

Trillo, A., *Geschichte des Aufstandes und der Kriege in den Niederlanden. Historia de la rebelión y guerras de Flandes*, Miguel Angel Echevarria Bacigalupe (ed.) (Studien zur Geschichte und Kultur der iberischen und iberoamerikanischen Länder 11; Wenen: Verlag für Geschichte und Politik, München: Oldenbourg, 2008, 352 blz., €59,-, ISBN 978 3 7028 0443 5).

In 1592 publiceerde de Spaanse militair Antonio Trillo zijn beschrijving van de Nederlandse Opstand (tussen 1559 en 1577) bij de Nederlandse uitgever Guillermo Drouy in Madrid. De omvangrijke kroniek van deze ‘ooggetuige’ is relatief onbekend gebleven. Johan Brouwer geeft de titel wel achterin zijn *Kronieken van Spaansche soldaten* (1933), maar gebruikt het boek niet. Er bevindt zich naar mijn weten ook geen exemplaar in een Nederlandse bibliotheek en in het *Repertorio de obras de autores españoles* (2001) van Jan Lechner, met een inventarisatie van exemplaren van Spaanse boeken in Nederlandse bibliotheken in de Vroegmoderne tijd, komt Trillo evenmin voor. Veel bekender zijn de eveneens door Echevarría Bacigalupe in dezelfde serie uitgegeven kroniek van de in Antwerpen geboren Martín Antonio del Río (deel 8, 2003) en de *Comentarios* van de geleerde militair en diplomaat Bernardino de Mendoza.

Trillo en Mendoza komen beide uit Guadalajara en de kronieken van deze veteranen uit de ‘Vlaamse Oorlog’ verschenen in hetzelfde jaar. Ze kenden elkaar zelfs persoonlijk. Des te vreemder is het dat Mendoza zijn plaatsgenoot niet noemt temidden van de ruim tweehonderd Spanjaarden die in zijn beschrijving figureren. Dit lijkt erop te wijzen dat Trillo geen officier van enig belang is geweest. Hoewel Echevarría Bacigalupe hem omschrijft als een academisch opgeleid militair met een humanistische opleiding, die veel gebruik maakt van citaten van klassieke auteurs, noemt hij de stijl van de auteur zo zwak, dat we volgens hem zelfs kunnen spreken van het geheel ontbreken van stijl. Hebben we hier nu te maken met een hoger opgeleide Guadalajareño uit de betere kringen die desondanks als eenvoudig soldaat door de Hollandse modder diende te waden? Dat lijkt me niet erg waarschijnlijk. Het gaat waarschijnlijk eerder om iemand uit de militaire bureaucratie. In dat geval zou hij de gevechtshandelingen alleen van een afstand hebben meegemaakt. De erg korte inleiding van de uitgever biedt geen duidelijk antwoord op dit soort vragen. Hoewel de tekst omschreven wordt als een ‘verzameling persoonlijke herinneringen aan de oorlog’ (20), komt er nauwelijks een beeld van de militair Trillo uit naar voren. Eigenlijk weten we vrijwel niets over deze auteur.

Volgens *De Tachtigjarige Oorlog in Spaanse ogen* van Yolanda Rodríguez Pérez (2003) is Trillo de kroniekschrijver die zich het meest zwart-wit uitdrukt: ‘Zijn kroniek is bovendien rijk aan anekdotes die de uitverkorenheid en superioriteit van de Spanjaarden ten opzichte van de Nederlanders benadrukken’. Trillo zet de Opstand neer als een toneelstuk van goede en slechte, van dappere en laaghartige mannen. Dit in tegenstelling tot de gematigde toon van de geleerde humanist Mendoza. Het werk van Trillo is opgedragen aan Don Iñigo López de Mendoza, hertog van de Infantado, de hoogste edelman in

Guadalajara. Deze hertog is echter als markies van Zenete ook de opvolger van zijn in de Lage Landen zeer bekende tante Mencía de Mendoza, de erudiete echtgenote van Hendrik III van Nassau. Daarom is het aardig dat Echevarría Bacigalupe vermeldt dat Trillo een bewonderaar was van Lodewijk van Nassau, terwijl Willem van Oranje, de erfopvolger van Hendrik III, daarentegen in zijn ogen geen goed kon doen.

Het betreft hier een goed verzorgde uitgave van de Spaanse editie uit 1592, met alleen de inleiding, de beperkte annotatie en het register zowel in het Spaans als het Duits. De plaatsnamen zijn in de tekst en de annotatie opgenomen zoals ze door Trillo zijn gebruikt en alleen in het register vinden we de moderne benamingen. Dat we Remequin onder Rammekens moeten zoeken mag geen probleem opleveren en bij moeilijke voorbeelden, zoals 'Ramua' wordt in de index netjes doorverwezen naar Arnemuïden. 'Frixilingas' zal voor Nederlandse gebruikers meteen duidelijk zijn, maar lezers die minder thuis zijn in de Nederlandse geografie zullen toch even moeten bladeren voordat ze op de juiste plaats uitkomen. Het was beter geweest de moderne benamingen op te nemen in de annotatie. Er zijn echter ook storende fouten te vinden die het verhaal onbegrijpelijk maken. Zo is 'Nostradama' niet Rotterdam maar Amsterdam, en is 'Asperandam' geen bizarre verbastering van Amsterdam maar betreft het gewoon Spaarndam.

In een discussie over de betrouwbaarheid van bronnen tussen Robert Fruin en Willen Jan Frans Nuyens uit 1889-1890 zien we dat Fruin weinig ophad met de betrouwbaarheid van Trillo, 'een schrijver van niet het minste gezag, die door nauwgezette geschiedkundigen, door Strada om er een te noemen, nooit wordt aangehaald, en wiens smakeloze "ongerijmdheden" volgens Bakhuizen van den Brink niet verdienen opgewarmd en opnieuw te berde gebracht te worden' (*Verspreide geschriften* VIII, 362). Zelf denk ik er heel anders over wanneer ik zou moeten kiezen tussen de in 1572 geboren Italiaanse jezuïet Famiano Strada en de tijdens de oorlog in de Nederlanden aanwezige Spaanse militair/ambtenaar Antonio Trillo, maar u bent nu in ieder geval in staat de 'smakeloze ongerijmdheden' van Trillo te lezen en uw eigen oordeel te vormen.

Raymond Fagel, Universiteit Leiden

Mantels, R., *Geleerd in de tropen. Leuven, Congo en de wetenschap, 1885-1960* (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2007, 351 blz., €34,50, ISBN 978 90 5867 628 3).

De République démocratique du Congo staat volop in de belangstelling, niet alleen wegens de politieke actualiteit, maar ook door haar verleden. Het Centraal-Afrikaanse land werd in 1908 officieel een Belgische kolonie en in 2010 viert het de vijftigste verjaardag van zijn onafhankelijkheid. Bovendien is het dat jaar ook 125 jaar geleden dat Congo Vrijstaat werd erkend, de soevereine staat die de Belgische koning Leopold II in 1908 na internationale protesten moest overdragen aan België. Deze verjaardagen zullen in België en Congo resulteren in diverse publicaties, tentoonstellingen en andere evenementen. Ruben Mantels en zijn uitgever Universitaire Pers Leuven zijn iedereen te vlug af geweest met deze studie, die al in 2007 verscheen.

De titel *Geleerd in de tropen. Leuven, Congo en de wetenschap, 1885-1960* is op het eerste gezicht wat misleidend. Het boek lijkt immers vooral in te zoomen op de voorbereiding, het ontstaan en de ontwikkeling van Lovanium, de universitaire campus nabij de Congolese hoofdstad Kinshasa die door de Katholieke Universiteit van Leuven in 1954 werd geopend en die zes jaar later zou uitgroeien tot een volwaardige Afrikaanse universiteit. Daarom was het misschien correcter geweest om ‘universiteit’ of ‘Lovanium’ in de ondertitel op te nemen. Maar bij nader toezien gaat het om een gelukkige keuze. Mantels brengt zoveel meer dan een secce universiteitsgeschiedenis. Hij laat zien hoe de Leuvense Alma Mater al vanaf het begin van het Afrikaanse avontuur van de Belgische koning rechtstreeks en onrechtstreeks op Congo was gericht. En hij doet dat op een zeer vlotte, toegankelijke manier.

Geleerd in de tropen bestaat uit zeven hoofdstukken van elk ongeveer 35 bladzijden. Die brengen een mooi chronologisch verhaal van de Leuvense aandacht voor Congo. Het eerste hoofdstuk ‘De koloniale onderneming’ presenteert enkele oud-studenten en hoogleraren die ‘Congo’ in hun lessen opnamen, koloniale kringen oprichtten, missionarissen vormden en er zelf op expeditie trokken (zelfs al voor 1885). Mantels heeft hier oog voor alle aspecten – zelfs het verzamelen van zilverpapier wordt vermeld – zonder dat het overladen wordt. Alles vloeit netjes in elkaar. ‘Zending’, het tweede hoofdstuk, gaat in op de veelvuldige relaties van de Leuvense universiteit met de talrijke missiecongregaties, vooral op het vlak van de gezondheidszorg en de landbouwwetenschap. Die niet altijd rimpelloze samenwerking werd vanaf het midden van de jaren 1920 geconcretiseerd in landbouwkundige en medische scholen, de ‘Fondations médicales’ en ‘Centres agronomiques de l’Université de Louvain au Congo’ (Fomulac en Cadulac). Hier komen ook de jezuïet Pierre Charles en zijn internationaal vermaarde ‘semaines de missiologie’ aan bod. De Leuvense know how liet de congregaties toe het niveau van het onderwijs en de vorming van hun eigen leden en die van de Congolese bevolking te verhogen.